

14. aastakäit.

№ 10 kops.

Meie Mats

Tellimise hind kättesaatmisega aastas 5 r. 50 l.,
6 kuu eest 3 r. 3 kuu eest 1 r. 60 l. Toime-
tusest ise ära viies: aastas 4 r. 50 l., 6 kuu eest
2 r. 30 l., 3 kuu eest 1 r. 30 l. Jätkub iga laupäev.

Toimetuse ja taliku:

Tallinnas, Harju ja Riielilt nultsa nurgal nr. 46/15,
"Teaduse" raamatulaupluses.

Adress Wene keeles kirj. kui ka rahakirjadele: г. Ревель.
Журналъ „Мейе Марсъ“.

Tarvitamata jäänud lühemad kirjikirjad hävitatakse ära, kui tagastamiseks märtsi juurde isatub ei ole. Kirjastõdel peab
saatja täpselt aadress ja nimi peal otema. Aadressi muutmise eest 10 kop. ja wana aadressi nummer üles anda.

№ 71.

Refnädalal 23. (5. jaan.) detsembril 1915.

№ 71.

Italia wäerinnal. Peale lahingut ronib sanitar lastekraawi haawatutele abi andma.

HÄID PÜHI

AUSTATUD LUGEJATELE JA KAASTÖÖLISTELE

SOOWIWAD

MEIE MATSI TOIMETUS JA WÄLJAANDJA

Uri saladus.

Jõulujutt Belgias, aastal 1913.

Kuna inimeste hulgas atende eest mööda woolasid, otsetui oleks terve linn liikumas wõi mäis lahti, walitjes ruumika restorani heledalt walgustatud saalis laist, unine meeleolu. Minult kahel restorani wähestest külalistest näitas meeleolu teistjugu olewat. Nad istusid awara saali ühes nurkas wäike laua ääres. Ühel nendest, kelle wälimus jõukat meest awaldas, olid juuksed juba hallid. Tema puhtaks aetud näost paistis rahulik tõsidus wälja, ja tema terashallid silmad wiibisid põnewalt uurivate pilgudega tema wastas istuja kangeste ärritatud nagu palawiku-punas lõdmawate näojoonte peal. See teine oli ümber kolmekümnewiie aastane sihwata ja tugewa kehaehitusega mees, kelle otseajalt pruunid juukselähwarad alla rippusid. Nõnda istusid nad mõlemad sõnalaujumata wastamisi. Wiimaks katkestas wanem waikimisi: „Noh, herra Schaller, kas te ei mõista siis sugugi wastust leida?“

Ragu ehmatades tõstis teine pea püsti. „Ei, ei ja ei! Ma ei tee seda — ja kui mulle ka sadatuhat pakusite — ma ei tee seda mitte! See oli minu esimene sõna, ja see on ka minu wiimane sõna!“

„Olge ometi mõistlik, Schaller, ja — lõnelege pisut ta semine. Ma ei nõua ju, et oma südametunnistuse wastu teelcite, otse selle wastu, see meeldib mulle — kuid iga in-

mene peab ühtlasi ka waatama, kudas omale suuremat sisjetulekut saaks muretseda. Ja pealegi ei taha ma sugugi, et te mulle selle saladuse otsetohe ära müüksite. Jumal hoidku! Mitte seda ei nõua ma, mis teie juba kahelmandat päewa teate, waid teid ennast lähels mul tarwis, armas Schaller. Teie olete targa peaga ja haruldaselt tubli tööline. Seejuguist inimesti wõin ma oma wabrikus tarwitada, nad on mulle kulda wäärt. Olge mõistlik, tulge minu juurde, ma annan teile peameistri koha oma wabrikus. Ma annan teile peale erakorralise tasu weel kaks korda nii palju palga kui Seideli juures saate, kusjuures palk iga aasta tõuseb...“

Nooremehel näol wahelbus puna kahwatuks. Ta pidi neid pikkamisi ja tungiwalt öeldud sõnu kuulnud olema, ja siiski wiibisid tema pilgud kui peast segaselt kolme elewandiluuft kuuli peal, lähemal roheline kalewiga ületõmatud piljardil. Ja seal tuli tal ette, otsetui oleksid need mõlemad walged kuulid tema kase wäike tütrelele sõnad, armsad näod, ja punane kuul see oli, kas wõta wõi jätta, tema ümarguste põstede pojatete nägu. Ja need kolm nagu waatasid tema otja suurte, hirmunud filmadega, ja need filmad näitasid lõnelema: „Ja, Jumala pärast, isa, ära lasse ennast sellest pahast mehest meelitada. Mis kasu oleks sul sellestki, kui sul hull raha lastis oleks, aga ja emale ja oma lastele otsetohe filma ei wõiks waadata. Ära lasse ennast meelitada, isa!“

Atilise tõusega kargas noormees toolilt ülesse, paenutas end wihaht lõtenawana näo ja wälkuwate filmadega kaugele üle laua ja kogeles kahjewa häälega: „Ja mis üle selle,

Kilap sellega hallama saab, arvate teie? Kui ma lord juba teie küüsis olen, siis oleks teil võimalus nii palju minu peal kätta, et mul lõpuks muud üle ei jääks kui lurujuks saada ja oma praeguse peremehe äri saladused teile avaldada."

Wihafelt kahmas ta oma kübara, surus lähimate juuste peale, astus piltade sammudega minema ja tormas uksest välja. Silmad lumise lõnnitee peale juhitud, tormas ta koju poole. Minerwiku mälestused lendasid kirjude piltidena tema wainusilma eest mööda. Ta nägi ennaft õpipoisina keemia-laboratoriumis, siis noore sellina kodumaalt laugel juures piisirohuvabritus. Siis oli ta koju tulnud ja Seideli keemia-wabrikust kindla teenistuse leidnud. Ta oli armsa naise leidnud, siis ta terwislikel lõbusad lapsed — jah, mis on inimesel siis itka veel himustada? Raha muidugi palju ei olnud, nii mitmeski asjas tuli libedaste kottu hoida — aga milal siis käsitöölisel ilmasti nii laialt raha käes on — pealegi oli kõigest veel nädal aega uueaastani oodata, ja sellel tähtpäewal oli wabrikandil harjunud wiifits igale oma ametnikule ja tööliisele kuupalka kingitusets anda. Ja selle peremehe wastu, kes alles kahelja päewa eest temale juurt usalbusit üles näitanud, pidi ta äraandjats saama, pidi oma leiwaifa äri saladuse ära müüma?

Nende mõtete juures wibutas Schaller nii wihafelt rusikat, et üks wana emake, kes temale otse wastu tuli, ehmatades lõnniteelt kõrwale pöötas.

Warstigi jõudis ta oma koju, waihesse alewi uulitsasse. Wirtade sammudega ruttas ta neljast kitsast trepist ülesse. Tema nägus, ruugete juustega naine, wõttis teda wastu. „Tere tulemast, Kobi!“ ütles ta, ja waatas temale külje pealt otse, sest ta luges tohe tema näost, et mõni asi korras ei ole. Ta ei lausunud aga sellest, waid wõttis mehe käe alt kinni ja tõmbas ta teije tupp. „Tule aga, wõid mulle üsna hästi küünlaid põlema aidata süüdata. Lapsed ei raatfi enam kudagi kannatada. Nad nuruwad kui metsikud, waene wanaema on nendega päris hädas.“

Nad astusid laelambist walgustatud tupp. Lihtsusest hoolimata awaldas see tuba mõnusat, lahket mõju. Laua peale oli õhtueine juba walmis pandud, ja laua kõrwal, madala lasti peal, seisid wäike, mitte just riiklikult ehitud jõulupuud, mille alla lastele ja wanaemale määratud oda-

wad kingitused wälja olid laotud. Nad lõnnesid natukesse aega nendest kingitustest seda ja teist, ja hakkasid siis küünlaid paigale seadma, kuna naabritoast kolme „metstase“ rõdumus kiltamine kostis.

„Robert! Mulle näitab, nagu oleks sul täna mõni pahandus olnud?“ küsis noor naine mõne aja pärast. „Lühja tah!“ ümises mees ja raputas pead. Naine ei pärinud edasi, sest ta tundis oma meest — ja tõsi, juba paari minuti pärast puistas mees oma terve restorani-loo südamet pealt wälja. „Täna pealesõunat, just kui ma wabrikust ära tahtsin tulla, sain kellegi käest kirja, et ma restorani lähetsin, sest tal olewat mulle midagi tähtsat teatada.“

„Ja sa lätsid?“
 „Muidugi lätsin ma. Seal leidsin ma ühe peene herra, kes enese ühe suure keemia-wabriku omaniku ütles olewat. Ja seal tuli warsti wälja, et mitte mina mõnda tähtsat asja teada ei pida-nud saama, waid et mina tähtsa saladuse ära müüma pidin. Wabrik, kus ma töötan, walmistab muude sõjatarwiduste seas ka üht forti püstongi, ja see on palju nõutud tähtis laup, sest et teiste wabrikute tongidest paljud ei plahwata. Mitmed wabrikud on juba katjunud neid tongi järel aimata, aga nüüjuguseid nad itka walmis ei saa, hoolimata sellest, et nad teawad, misjugustest arneste meie wabrik oma segu kottu seab, kuid tudas seda segu dieti walmistada, jeda nad ei tea. See segu on Seideli wabriku hästi hoitud saladuseks jäänud, sest

peale wabriku omaniku tundis seda saladust ainult üks wana tööline, kes seda segu kinnises ruumis walmistas. Nagu ja tead, suri see tööline kahelja päewa eest äkki ära, ja Seidel pani mind tema asemale.

Ja kui peremees mulle möödaläinud laupäewal seda kõit seletanud oli, mis mul uue töö jaoks tarwis läheb, ei nõudnud ta minu käest mingisugust tdotust wdi auõna. „Teie olete tubli tööline, ma usaldan teid, ja ma tean, et ma oma arwamises eksinud ei ole!“ — See oli kõit, mis ta ütles. Waewalt kahelja päewa olen ma nüüd suurest töökojast wäljas laboratoriumis, ja seal on juba see mees mul laelas ja arwab, et ma oma südametunnistuse ja au temale raha eest ära müün. Ja mine tean, kas ongi tal wabrikut, mõni salakuulaja teine ehk!“ Kergendatult waitis ta. Tema noor naine ei wastanud sõnagi, waid kinnitas,

Sumalateenistus lageda taewa all Jõulu laupäewa õhtul.

Raisterahwas — wabatahtlik sõjamees.

tooli peal seistes, kirjuid küünlaid jõulupuu ülemistesse otsadesse. Sealjuures wärijesid ta känd — ja natukesi aja pärast pahwatas tal äkitselt huultelt: „Rohi, kui ja niijuguse inetu asjaga walmis oleksid saanud — Sumal hoidku küll mind, aga ma arwan, minu armastus oleks otjas olnud“.

Mees nokutas ainult, nagu oleks naine midagi enesest mõistetatavat ütelnud.

Nüüd astus naine tooli pealt alla, ja küünlaid jüudati põlema. Robert tegi ukse lahti; wanaema ees tormasid „kolm metslast“ sisse, ja naer ja hõiskaw rõõm täitis tuba, milles alles weel mõne minuti eest nii tõsised sõnad kostnud. Kui laste esimene hõiskamine piisut waitsemaks jäi, toodi ka ijale määratud kingitused wälja. Naeratawa rahulolemisega silmitses ta hästi patse joltiski, mis wanaema temale tudunud ja naise poolt kingitud taskurätikuid. Ka kõige wanem laps, seitsme aastane Elise, oli isa peale mõelnud ja tema jaoles kingapealsed wälja õmmelnud. Viite aastane Fritz ja kolme aastane Marie olid ilusa jõululaulu pähe õppinud ja kandsid nüüd selle, kuigi piisut kogelewa ja wahetewahel piisuwuwa häälega, ette.

Seal kõlas korraga uksekell. Proua Schaller waatas lohtudes oma mehe otja — mispärast ta lohtus, ei teadnud ta ifegi — siis läks ta uks lahti tegema. Kaks ekspresfi talusid ühe suure torwi tuppa; kes selle saatja olewat, ei teadnud nad; üks peenike herra olla nad saatnud ja ütelda lahkunud, et ta ise warsti järele jõuab.

Wärijewate kättega tõstis proua Schaller torwi kaane ülesse, ja see, mis seal nähtawale tuli, meelitas kolme lapse juust imeitlewa, hõiskawa „ah!“ wälja. Wänguasjad, ho-

kolabi karbid, kleidiriided ja kõiksugu muud kingitused — ja üsna torwi põhjas wiimaks wäite hõbekastite, ääreni hõbekuldinatega täidetud.

Kuni huulteni kahwatult tõstis proua Schaller näo oma mehe poole üles; see aga sirutas juba, näost wiha pärast tume punane, läeb wälja, napsas lastist kinni ja wirutas ta torwi põhja tagasi, nii et rahad kõlisesdes ülesse laregasid.

„Koristage see siit minema, ja teie, lapsukesed, ärge neid asju puutuge!“ hüüdis ta wärijewa häälega. „See lurjus arwab sel kombel salamahhi mind oma wõrku saawat! Kõhe wiidagu see tagasi...“

Ta jooksis wälja kotta, et ekspresfi tagasi kutjuda. Seal jäi ta aga nagu joolafammas seisima ja ei saanud lõnagi juust.

Kojas seisis tema peremees Seidel.

„Tere õhtust, Schaller!“

„Teie — herra Seidel — tulete — minu juurde?“

„Nagu näete. Ja — teate ka — mis ma tahaksin?“ naeratas see wana herra. „Ma tahaksin küsida, kudas teil eine wõtmise täna restoranis meelbis.“

Nooremehel luttus juu lahti ja wärijew käsi kobas ukse piidast kinni. Nagu hall ubu lerkis tal silmade ette, ta ei näinud midagi enam, ta tundis ainult, kudas peremees tal läe õla peale pani, ja kuulis teda tõsise häälega ütlemat:

„Teil on õigus, Schaller, seba täna restoranilugu au haawamises pidada, — ja ma tulen ka ennast wabandama. Ma usaldasid teid — inimesena. Aga ma olen ka ärimees, ja truu riigialam, — ning seesugusena pean ma kõiki asju hoolega järele proovima. See herra, kes teid täna restoranis luttus, oli minu demees. Ja et ta minu ülesandel talitas, siis oli tema pattumine niisama hea kui minu oma. Luejt aastast peale tõstan teie palga kahelordjeks ja teen teiega kümne aastase töölepingu, kusjuures pall aasta-aastalt tõuseb. Kui te siis ülehommie jälle wabritusje tulete, näitan ma teile ka õige segu saladuse. Aga nüüd tule — ma tahan ka teie abilaasat ja lapsi tundma õppida!“

Seal lahtus Rohi tarretus, ja pijarateft lämmatatud karjatusega tormas ta oma peremehe ees tuppa.

Magusat waiguldõhna hoowas neile wastu. Üks jõulupuu oks, mille külles küünlaid weel põlesid, oli tuld wõtnud.

Dõbus paastumine.

Ei wõi ütelda, et türklastel kawalust puuduks, ei nad saawad ifegi sellega walmis, et oma jumalat ja tema suurt prohwetit Muhamedi tiisawad.

Koranis leiduwad halastamata waljud eeskirjad selle kohta, kudas nad Ramasani- ehk paastuul liha suretamiseks paastuma peawad. Selle kuu jooksul (ühelkwas kuu aastast) ei tohi nad kolmkümmend päewa päewatõusust päewaloojani ei süüa, juua ega suitsetada.

Enesestki mõista, et ihukest paastumist läbi teha wäga raste on, olgugi inimene — türklane.

Sellepärast keerasid ka türklasted „lapsile teise otja“: magawad päewa läbi ja tõusewad alles õhtul peale päikeselooja üles.

Siis wõetakse kõigepealt tubliste „hommitust“ ja mindakse selle järele mosheesse palwetama; lehkõõ ajal ootab kodus rikkalik „lõuna“ ja piisut enne päewatõusu wõetakse weel piisut „õhtust“, enne kui magama heita.

Kuna inimesed ülepea harjunud pole õõseti tööd tegema ja mingisuguseid äriasju ka sel ajal ajada ei saa, siis piibendawad türklasted ärkwel oleku tunnind kõik lõbutus, ja nii muutub paastumisekuu neil kõige suurepäralisemaks pidustuste kuus.

— or.

Meie Matši järgmine (72.) sõjanummer ilmub 2. jaanuaril.

Salakuulajad ja salakuulamine.

„Waelase seisuforda sõjaajal tunda ja teada, — on kõige tähtsam wõidu pant“.

Seda ütlevad sõja asjatundjad.

Waelase järele luurajaks on alati ratsawäge tarwitatud, teda nimetati „sõjawäe filmadeks“. Uga filmadest iksi on wähe. Waja on ka kõrwu. Sõjawäe filmadeks ja kõrwadeks on juba wanast ajast peale isegugune organisatsioon — salakuulamine.

Wanaste ja ka meie päewil, olgu rahu ehk sõja ajal, ei ole ilma salakuulajate abita läbi saadud — neid on palgalisi ja wabatahtlikka.

Kuningas Friedrich II ütles, et 100 koka asemel, kes tema marschali sõjakäigul saatsid, tema parem sada salakuulajat peaks.

Napoleon I teenistuses oli kuulus salakuulaja Karl Schulmeister.

Schulmeister oli üliagar, julge ja energiline inimene. Napoleon oli temast wäga waimustatud. Tema käsu all oli terve legioon wäitseid salakuulajaid, kes oma kawala ja wäleda ülema iga näpunäidet walmis täitma oliwad.

„Salakuulajate kuningas“ — nii nimetati Schulmeisterit — ja tõepoolest oli Prantsuse sõjawäel paljuski asjus ainult temale tänu anda.

Kui Schulmeister esimest korda Napoleoni ette ilmus, ennast teenistusesse pakkuma, oli wiimane tema wastu õige umbuslik ja pea halbatspidaw.

„Kes wõits teid soowitada, kui inimest, keda usaldada wõiks?“ küsis Napoleon.

„Mina ise!“ oli wastus.

„Seda soowitust on wähe,“ wastas Napoleon, leeras ümber ja läts oma kabinetti, firmi tahta. Sammufti enda seljataga kuuldes, pööris Napoleon ümber ja nägi uut wõdraft.

„Ja kes teie olete?“ küsis ta.

„Mina olen iika seesama Schulmeister,“ wastas salakuulaja, kes ainfa sekundi jooksul oma wälimuse täielikult ära oli moonutanud.

Napoleon oli niiwõrd üllatatud sellest noorestmehest, et ta Schulmeisteri kohe teenistusesse wõttis ja ei kahetnenud seda jammu kunagi. Ta wõttis Ulmi lahingu, purustas Austria sõjawäe, ja seda kõik oma salakuulaja abil.

Schulmeister wiis Austria wägede juhataja waleteadete prantslaste kohta ekstele, nagu oleks Pariisis rewolutsion, inglased Prantsuse pinnal rannale tulnud ja Napoleoni wägi taganemiseks walmis.

1805. a. sõja ajal kandis Schulmeister sagedaste Austria mundrit, et wabalt Austria sõjawägedesse pääseda.

Äraandmise pärast sagedaste kahtluse all olles, mõistis salakuulaja igaford enese nahka ähwardawast hädaohust päästa.

Strasburgist, mis Austria wägedest ümber oli piiratud, pääsis ta puufärgis, suru nime all wälja.

Teine furd muutis ta niiwõrd oma wälimust, et wõis julgeste ja rahulikult teda tagaotfiwate austerlaste sallade wahelt takistamata läbi minna.

Uhe lahingu ajal, kui Schulmeisterit ühest majast taga otfiti, tuli Schulmeister teise korra trepist alla, habemeajaja riides, wahutops, habemenuga ja muud juukselõitamise wärgid käes.

„Teie otfiti wiist Schulmeisterit?“ küsis salakuulaja ukse juures wahil olewa salga käest.

„Jah!“ oli wastus.

„Winge illesse teise korra peale, seal leiate kõige tagumises toas woodi pealt raskest haawatud salakuulaja Schulmeisteri.“

Kollits püüitud wahisall tormas teise korra peale, ning sel ajal kadus Schulmeister.

Kord läts Schulmeister Austria sõjawäkke kallikwide kaupmehe nime all. Ehk tema juures küll määratu hull kallid asju oli, siiski ei päästnud see teda kahtluse alt. Ta otfiti läbi ja leiti tema juureft kiri, mille ta kellegile pidi ära andma.

Wene soldatid wabadel tundidel eelseisukohtadel.

Kiri loeti waljuste ette ja ei jäänud enam kahtlust, et Schulmeister äraandja on. Ta anti kohtu alla. Kohus oli kiire: Schulmeister mõisteti surma.

Silise aja pärast lükati otfusetäitmine teiseks hommikuks. Schulmeister otfustas, saagu mis saab — põgenema panna. Ta hakkas enda wahtisti tundma õppima, ning leidis nende seast prantslase, wäejooksi, tema lubas sellele andeksandmist muretseada, kui see teda põgenema aitab.

Wäejooksi muretsees wiina, kuhu Schulmeister opiumi sisse raputas, mida ta alati igaks juhtumiseks ligi kandis. Kui soldatid täis jõiwad, wõttis salakuulaja ühe seljast mundri ära, pani selle enda selga ja põgenes ühes wäejooksiuga, aga ennem sai ta „ilemusele“ selle paberi sifu teada anda, mis läbiotfimisil tema juureft leiti ja waljuste ette loeti.

Et oma ilemusele huwitawaid teateid muretseada, wõttis Schulmeister Austria intentantide mundris tähtsast koosolekust osa, mida keiser Franz II islikult juhatas. Kord ei kartnud ta wägewa würstina wäljaastumast ja waatas waenlase jalawäe korpuse üle. See ülewaatus andis salakuulajale wõimaluse prantslastele wäga tähtsaid teateid muretseada. Schulmeisteril oli alati puudlikoer ligi. Tõepoolest oli aga see harilik karjatrants, sellele kräsus tarwadega „ilekuub“ selga oli aetud. Selle „ilekuue“ all hoidis Schulmeister tähtsaid dokumentisi.

Suwitaw on selle ilma kuulsa salakuulaja elulugu.

Karl Schulmeister sündis Saksa pastori pojana. Noores põlwes, 1797. a. kauples ta rauast asjadega. Wasta pärast oli ta juba Strasburgi kaupmeeste nimekirjas. Peale pastorist-isa surma ajas ta salakaubaga (konterbandiga) äri. Selles ametis ta ka wiist selle agaruse ja õwuse juuremalt jaolt omandasti. Salakaubitsemist ajas ta ka weel peale wägitegusi tapeluse wäljal.

Suwitaw on, et salakaubitseja ja salakuulaja ka rewolutsioniga tegemist tegi ja selle poole hoidis, — ta andis austerlastele Saksa keeles Prantsuse wabaduse-armastajate kirjanikkude töösi wälja.

1807. a. oli Schulmeister Königsbergi politsei prefektiks.

Sellel ajal oliwad prantslased Königsbergi peremehed, ja 1808. a., kui Napoleon ja keiser Aleksandri kokkusaamine Erfurtis oli, olid tema käsu all kõik politsei agendid.

Peale Wiener ärawõitmist oli Schulmeister selle Linna kindral-politsei-komisjar.

Landsguti ärawõtmise juures tormas Schulmeister näputäie soldatitega filla peale, ja takistas selle põlemapane-

Inglise sõjavägede ülevaatus.

mist, mille läbi ta prantslastele suurt head tegi. Tõina hufaridega tegi ta vägitöösi Weismori ärawõtmise juures.

Napoleon maksis oma keiserlikule salakuulajale würstlikult — rahaga, aga ei täitnud kunagi viimase palwet — et temale mõnda auraha rindas lubaks kanda.

„Murahad on soldatite tarwis!“ vastas kuulus vägede juhataja.

1817. aastal andis Schulmeister oma eluloo välja, milles ta enast süüdistuste vastu kaitseda püüdis. Teda süüdistati aga nii paljudeski asjus, muu seas ka kahelordfjes salakuulamisest: tõendati, et ta ka Austria ülemjuhatajale Napoleoni ja tema vägede kohta punktipealseid teateid andnud, aga Austria ülemjuhataja pole salakuulaja teateid alguses mitte uskunud, ja see asjalugu sündinud teda lõpuliikult prantslaste poole lööma. Pärastpoole uskus Austria ülemjuhataja teateid prantslaste vägede nõrkuse üle. Selle uskumise eest maksis ta kaotatud lahinguga ja kohtualuse süüpingiga.

Karl Schulmeister suri Strasburgis 1853. aastal, 83 aasta vanaduses.

Niisugune oli Napoleoni ofaw salakuulaja. Ei häbene nud ka Napoleoni wae generalisimused salakuulamisega õnne katsuda.

Märtsikuul, 1799. a., kui marschall Ney brigadi kindral oli, läks ta talumehe riides Manheimi linna, uuris seal välja, mis waja oli — ning sai selle läbi wõidu.

Wärst Bismarcki ajal oli keiserlikuks salakuulajaks omal ajal kuulus Stieberg, kes kuulsa feldmarschalli krahw Moltke sõnade järele sõjas Austria ja Preisi wahel 1866. a. palju rohkem kasu saanud, kui wiimase suurearwuline sõjawägi.

Stieberg sõitis 1864. ja 1865. a. isiklikult tulewase sõja-wälja risti ja põigiti läbi, õppis seda tundma ning aitas sinna salakuulajate wõrgu. Kui preislased Austria pinnale astutiwad, tulid neile lihttalupojad kohalistes riietes ja puukingades wastu. Neid wõeti aresti, seoti kinni ning sunniti surma ahwarduste all teesi ja radast näitama. Tõepoolest polnud need aga talupojad, waid Stiebergi poolt maha jäetud salakuulajad, kelledele ülesandeks oli tehtud paitasi ja teesi tundma õppida.

Enne Saksa-Prantsuse sõda ujutasid sakslased Prantsufemaa endi salakuulajatega üle, nende teenused oliwadki mitmed sakslaste wõidud. Just sõja eel ilmus Prantsuse maale maailmatu hull Saksa lõbureisijaid, kellel ametiks oli salakuulamine. Wale kalamehed mõõtsiwad, õngeridwad

peos, jõgede sügawust, walerietes ohwitserid wõtsid päewapildiks mägestikka, maastikka ja kindluse müüri.

Sedani juures taganes Napoleon III., arwates, et sakslased ei tea, kuhu poole külge ta lähleb — aga langes lõtsu.

Saladuste kätte saamiseks on sakslased kõitjugu tükkide peale meistrid.

Saksa salakuulajad tungisid waenlase maale küll proowireisijatena, küll waimulikkude meestena, mustlastena, kunstnikkudena, rändawate mustikanti-dena, terjustena jne. jne.

Saksa salakuulajanna Maria de Raula läks salakuulamise sihil Prantsuse kindralstaabi polkownikule mehele, see polkownik oli Prantsuse salakuulajate biuroo juhataja. Warsti läks polkownik proual korda Prantsuse sõjaministrit oma armuõrdukesse mäsida, kes peale head lõnastõõki armu-jowastuses oma kirjatasu tähtsate saladokumentidega oma kallise juurde maha unustas. Nendest dokumentidest saadeti ärakirjad Preisimaa kindralstaabi, kuna algusdokumendid lohatil mõtetega ministri-le tagasi saadeti.

1893. a. anti Saksa ohwitserile ülesandeks Prantsuse torpedopaatide juhtimise juures olewat saladust wälja uurida. Katse paadi peale pääseda läks nurja. Siis wõttis ofaw sakslane lootliku ja sõudis ranna äärt mööda, liikkas lootliku ümber, ja tegi näo, nagu oleks ta uppumas. Wale-uppuja päästeti ära ja anti temale arstlik abi. Ning selle ajaga waatas ta kõik ära, mida waja waadata oli.

Waat, weel üks wigur.

Prantsuse ohwitser, kes raha puuduses, saab ühel ilusal hommikul kutsu oma Amerika onu pärandust wastu wõtma tulla. Pärandust, mida muidugi olemas ei ole, ei saa ta aga mõnesuguste takistuste pärast kätte. Temale laenatakse ajutiselt raha, nõutakse aga selle eest tähtsufeta teateid Prantsuse sõjawäe kohta, teateid, mida igast harilikult ka-leन्द्रist leida wõib. Nüüd pinnitakse ohwrit — samm-sammult ikka edasi — kuni äraandja walms on.

Ühes reas saanaste wägiwallaga saadud salakuulajatega on ka salakuulajad wabatahtlised, wiimased, kes isamaa armastuse pärast, wõi suure maksu tõttu. On ka neid, kes ühel ajal mõlemale waenulisele poolele teateid muretsewad.

Wiimasel Wene-Jaapani sõja ajal olid niisugusteks kahe ofaga salakuulajateks valjud hiinlased.

„Sõja algul —“ räägib sõjast ofawõtja kindral Martõnow omas raamatus, — „pakkus rikas Hiina kaupmees Tifontai, kellel pea igas Mandshuria linnas suured kauplused ja kaubaladud olid, wenelastele 3 miljoni rubla eest salakuulamise wõrku organiserida.“

See ettepanek liikati tagasi, mida raamatukirjutaja ka-hetseb. Ka kindral Stadelberg näitke sellel arwamisel olewat, sest wiimane kirjutas:

„Meil oli palju ratsawäge ja wähe salakuulajaid ning meil oli wähe teateid, kuna aga meie waenlasel wähe ratsawäge oli, aga selle eest palju sala-agentiisi ja waenlane sai kõik õigel ajal teada.“

Salakuulamise organiseringis on sakslased kõik rahwad üle lõõnud ning kõik rekordid wõtnud.

Prantslastele õnnetust sõjast saadik a. 1870—71 on nad kawakindlalt Prantsufemaa salakuulamise wõrguga ümber ja üle tõmbanud. Prantsufemaale woolawad Saksa wabrikandid, proowireisijad, insenerid, põllumehed, tööliised wabrikutes — kõik on Saksa tagawarawäe ohwitserid ehk tegewas teenistuses olewad, nagu järelewaatusel selgunud.

Saksa ohwitserid — elektrotehnikused, awiatorid ja la-hutusteadlased — teenisid lihttöölistena wabrikutes ja wal-

wasid wabadel filmapilkudel terawaste Prantsuse sõjawäe täienduste järele.

Hommitupoolses Prantsusemaa serwas asus suucekoguline Saks farmerite hulk, kes väga vähe eht farmerite laadi olid. Aga ei olnud seal farmerites jõud: need olwad walewiides Saks salakuulajad. Talupidamine oli seal haledas seisukorras ja hingitfes wälise rahalise toetuse najal. Sagedaste kadusid lihed farmerid ära, nende asemele tulid aga kohe Saksmaalt uued.

Baljud Prantsusemaa ärilised ettewõtted, millel sõjaasjandusega tegemist, olid maaõritud Saks firmad.

Parisis oli ja, wõib olla, on praegugi Saks teadete büüroo jaoskond, kes ärilmale ärimeeste üle teateid muretses — kui kedagi prantslast paljastajat ustuda, siis olla see jaoskond selleks ajutatud, et sõja ajal Saks intendantidele prantslaste moonaladusi kätte juhutada.

Saks firma Drenstein ja Koppel andis Prantsuse raudteedele ja lustedele wedurisi rendi peale — tema agendid aga ajasid salakuulamist. 1910. aastal aga lõpetati Prantsuse ametkondade poolt selle firmaga igasugune läbikäimine, sest et ilmsiks tuli, et kats selle firma inseneri — Saks ohwitserid — salakuulajad olid.

Prantsusemaa kihises otse enne sõda Saksamaa alamatest. Üksi Paris oli sõja algul 80 000 sõjateenistuse ealist sakslast! Nii oli Prantsusemaa pealinn dieti Saks kasarm.

Kui täiuse tipul Saks salakuulamise organisatsioon seisis, seda näitasid Saks salakuulajad, kes Belgia enne sõda üle olid ujutanud.

Tuli wälja, et mitmesugused reklame plakatid Saks kaupade kiitusks salakirjas teated Saks ohwitseridele olid, kellede käes wõtmed kirjast arusaamiseks olid. Bealtnäha süüta plakat, milles kas mõnesuguseid saapaid wõi willafeid järkisi kiideti, juhatas aga sellele, kellel selleks wõti teada oli, et seal ja seal wulstjal, ning selles ja selles majas moonatagawarad olemas on, et postiojakonnas raha on, ehk ei ole, et seal ja seal inimesed elawad, kes sakslaste wastu sõbralikud on ja et tarwilikul korral nende abi peale loota wõib j. n. e.

Reklamede saladus ning wõti nende saladuste mõistmiseks leiti kogemata kombel. Muudugi mõista, et belglased jalamaid kõike neid reklamest ja plakatist ära häwitama hakasid.

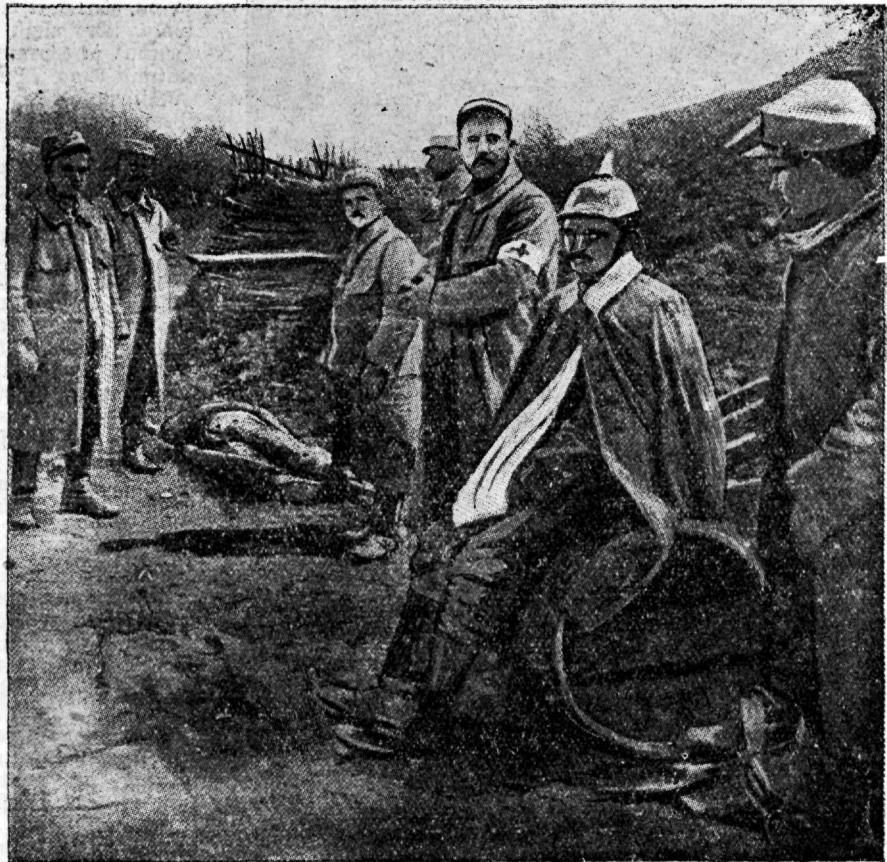
Oma kodumaalastele teadete saatmiseks Prantsusemaalt ja Belgiast tarwitafid sakslased lihtsalt perefondlist ehk ärilist kirjawahetust. Serwitused olemata sugulastele siialdasid enestes salateateid, mis selgeste arusaadawad kirjaajatel Saks staabi agentidel olid.

Mõned salakuulajad kirjutawad harilikku kirja ridade wahel ehk tähendusteraamatu tühjade kohtade peale salaindiga. See kiri jääb nägemataks. Waja on aga kirja lambitule kohal sojendada, ning ilus must wõi pruun kiri tuleb ilmsiks.

Sõjawangide kirjawahetust peab sõjaajal hoolega silmas pidama.

Wahel wõiwad ka kõige süütamad kirjad ja telegrammid täitsa süüta inimeste poolt waenlase kätte sattudes salakuulamiseks kasu saata.

Zoome selleks ühe näituse wiimastest ifamaa sõjast.

Sakslased-sõjawangid Lääne wäerinnal.

Meie wäed olid sunnitud waenlase kange pealerõhumise tagajärjel siidamaa kisse taganema ja nad läksid kuni Smolenskini — kus mõlemad meie wäed ühinesid. Sõjapäed ei olnud taganemisega nõus ning kippusid lahingusse. Waenlane jäi peatama, saatis oma sõjawäed laiali korterisise puhkusele.

Smolenskis kutsuti sõjandukogu kokku. Seal tehti otufeks: kallaletungimise peale üle minna ja laialist waenlase wäerinda ära purustada. Meie wäe seas walitfes pidulik rõõm. Waenlane saatis oma wäed mureta laiali ja ei tea lõõki oodata.

Reegi ohwitser Witebski kubermangust saadab oma emale kirja, milles ta teatab: „Meie tungime peale. Warsti olen sinu juures ja suublen sind tugewaste!“ See peal sattus kiri Prantsuse luurajate salga kätte, see andis kirja ratfawäe ülema Murati kätte, kes kirja Napoleonile andis. Kirjast ära nähes, et wenelased Witebski peale tungiwad, kogus Napoleon ruttu omad jõud kokku ja saatis neid Smolenskis, et meie wägedele teed Smolenskisse katti lõigata.

Minult Newerowski diwisjoni imestamisewäärt wastupidamine lahingus Krasnoi all 2. augustil päästis meid hädaohtlikust seisukorrast, ning meie wäed jõudsid enne prantslast Smolenskis koguda.

Enesetki mõista, et ohwitser, kes emale selle õrna kirja saatis, aimatagi ei teadnud, misugusesse hirmjasse hädaohtlikusse seisukorda ta selle läbi meie wäed saatis.

Watkimine on — kuld, aga sõja ajal on ta sagedaste wõidu pant.

August Ritzberg.

August Ritzberg'i

60-aastase sünnipäewa puhul.

Meil Cestis on harilikult wiisiks saanud oma kirjanikka ainult erakondlisest seisukohast hinnata. On jutt „omast“ mehest, siis ülistatakse teda igal puhul, on jutt „wõdraf“, siis waigitakse ta furnuks wõi kõneldakse temast kõige paremal korral ainult mõõda minnes mõni labane sõna — sedagi sellepärast, et enese peale mitte erakondluse ja kitsarinnaluse warju tõmmata. Sellest see siis ka tuleb, et meie kirjanikude kohta wäga mitmesugusel arwamisel oldakse, ühed neid ülistawad ja teised laidawad, sedamööda, misuguse lehe lugeja ja misuguse erakonna poolehoidja keegi on. Meil ujutakse liig sügawas subjektiivismuse wetes — objektiivseid arwustusi, nagu mujal maailmas, kuuleme nende üle harwa, ja sellest on kahju.

On loota, et August Ritzbergi 60-aastane sünnipäew meile sellepoolest parandust toob. Sest Ritzberg seisab meie poliitikategelaste hõimluskonnast enam-wähem eemal, ja pole siis ka meie erakondlastel mingisugust pöhhust teda oma wastafets arwata ning furnuks waitida. Peats see lootus täide minema, siis oleks see Cestis üks ilusamateft nähtustest, millele jäädawust wõiks soowida. Sest rahwas, kes oma kirjameestest ei osta tarwilikul mõõdul ja ühel meel lugu pidada, kes nende peale nagu Tagametsa taat külakoolimeistri peale waatab, neid armuleiwasjõojateks pidades, pole wäärt, et temale on loodud kirjandus, mis teda esimesena kultuura-rahwaks ülendas.

Meie pühitsime 27. detsembril s. a. August Ritzbergi 60-aastast sünnipäewa. Mis August Ritzberg meile olnud

ja on, waewalt leidub Cestis ärksamat inimest, kes seda ei teaks. Kes meist ei oleks lugenud tema „Maimut“, „Weli Henu“ ja „Henu welle“? Wõi kes meist ei oleks juba näinud tema „Punga Marti ja Uba-Kaarlit“, „Eibahunti“, „Rättsepp Ohku“ ja „Tuulte pöörises“, vähemalt ta „Bila-Peetri testamentigi“? Ja ükskõik, kas lugesime tema juttu wõi waatafime tema näitemängu — see koduõht lehwis meile sealt wastu nagu omamaa ruffist kitsjetatud sooja, maitswa leiwa magus lõhn. Et meie oma kodu armastame, see on kaudselt ka Ritzbergi teenus, mida me, kahjuks, mitmest nooremast kirjanikust mitte ei wõi ütelda. Ritzberg seisab juurtega sügawas kodumullas ja ammutab meile sealt wälja wiljapuhast, kuldkollast kodumaawilja. Tõbus on teda lugeda ja huwitaw on tema töödese süweneda. Ei leidu wististe inimest, kes ta töö käest paneks ilma tegijat tänamata karastawa, kojutawa toidu eest.

Kes ta ise on?

August Ritzberg sündis aastal 1855 Laatre (Moisefüla) Puldre talu sulastetares, sai — kurti teab misjulgelt waderilt — oma jaksawärki nime, kaswas üles Penuja „Mittsaadu“ ja Böögle „Maie“ koolimajas, kus wend kooliõpetaja ja wallakirjutaja oli. Käis elukoolis, õppis mis kätte sai, oli kihelkonna-kohtu notär, siis wallakirjutaja, pani — kui wenestamine tuli — senise ameti maha, oli kuramaal Kalluni prespärmiwabrikus esiti raamatupidaja abi, siis kassa-pidaja, siis pearaamatupidaja. Tuli, kui Peterburi juudid wabriku ära ostiwad, Riiga, oli „Põhõne“ wabrikus metallitööde wastuwõtmise jaostonna juhataja. Igafes kodumaale tagasi, oli paar aastat „Postimehe“ ärijuht ja teenib praegu Siwimaa Linnade Hüpotegi Seltsis. — Oli po:stite:se-põlwest peale „Postimehe“ (Jakobsoni ajal „Sakala“ ja Grenzsteini ajal „Olewiku“ kaastööline), kirjutab „Postimehes“ wahel oma õige, wahel aga „Riia-Briidu“, „Wipramäe Tõnu“ warjunimede all. Tuttaw oma katsete pärast jututeft ja näitemängust Cesti külaelust kirjutada, sai „Kirjameeste Seltsi“ wõidupidul korra jutu „Maimu“ eest I. auhinna. Was peale leiwateenistuse eraelus alati tühja tuult taga ja kirjutab need read ise.

Mii alandlikult kirjutab Ritzberg iseenesest. Kuid meie, kes me tema töid tunneme ja armastame, meie soowime, et temal weel kauaks, kauaks jõudu, terwist ja tahtmist jatkuks meid oma „katsetega“ õnnestada. Sest meie teame, need ei ole enam katset, mis ta meile pakub, waid see on haganateta puhast leib, mida me igafedes ootame. Meie ei kahle, et 27. detsembril igalt poolt, kus eestlased elawad, õnnefoowid Tartusse woolawad, täis südamlikkust ja soojust, hall-peale kirjanikule näidates, et tema püüetest on aru saadud; ei kahle, et õhtud, mis üle maa tema auks toime pandakse, elawat osawõtmist leiawad laiade ringkondade poolt, kirjanikule tõendust pakkudes, et ta ise ja tema tööd lugupidamist on wõitnud.

Elagu weel kaua heas terwises ja kodumaa kasuks töötades herra August Ritzberg!

P. G.

Meie Matsi jõulualbum

on ilmunud. Hind 25 kop.

Tallinna linnaplaan hinnata kaapas.

Sisu: Ema (mälestus Pariisi ümberpiiramisest). Wiimase päewa tundemärgid. Kasaka kawalus. Walla waestele. Cedi ja Meri (näidend). Kuda pastor Nohunina tüsata sai. Karistatud ahnus. Mukslase tüdruk. Hulgas. Wih-mawari. Rudas ma mälestust teritafin. Kirbu kofimine. Meie Matsi westelugu neiudega. Imeasjad hingeilmas. Isemoodi kapp. Mitmesugused armuawaldused. Tõde ja luule. Wana aastale. Algupäraline sõnamabadus. Palju muud nalja ja huwitawaid ajakohafeid pilta.

Andres Kral,
Sangasteft.
Tegewas sõjaväes.

Paul Loos, Raagjärvest. Otto Altin,
Eaanemetsaft. Kõik tolm
tegewas sõjaväes.

Karl Dsol,
Eaanemetsaft.
Tegewas sõjaväes.

Jaan Kütt,
Karulaft.
Sõjas langenud.

Johannes Mljan,
Raagjärvest.
Tegewas sõjaväes.

Karl Loos,
Raagjärvest.
Tegewas sõjaväes.

Martin Liiv,
Karulaft.
Tegewas sõjaväes.

Karl Kais,
wabatahtlik Raagjärvest.
Tegewas sõjaväes.

Jaan Ab,
Raagjärvest.
Tegewas sõjaväes.

Christoph Ormann,
Port-Kundaft. 27. sept. 1915
jalast haavatud.

August Jonas,
Karulaft.
Põrutatud. Haigemajas

Ernst Haidat,
Wõru kr.
Tegewas sõjaväes.

Rüstaw Haidat,
Wõru kr.
Satsamaal wängis.

Ernst Haidat,
Wõru kr.
Tegewas sõjaväes.

Jaan Art,
Eaanemetsaft.
Tegewas sõjaväes.

A. Lään,
Eaanemetsaft.
Tegewas sõjaväes.

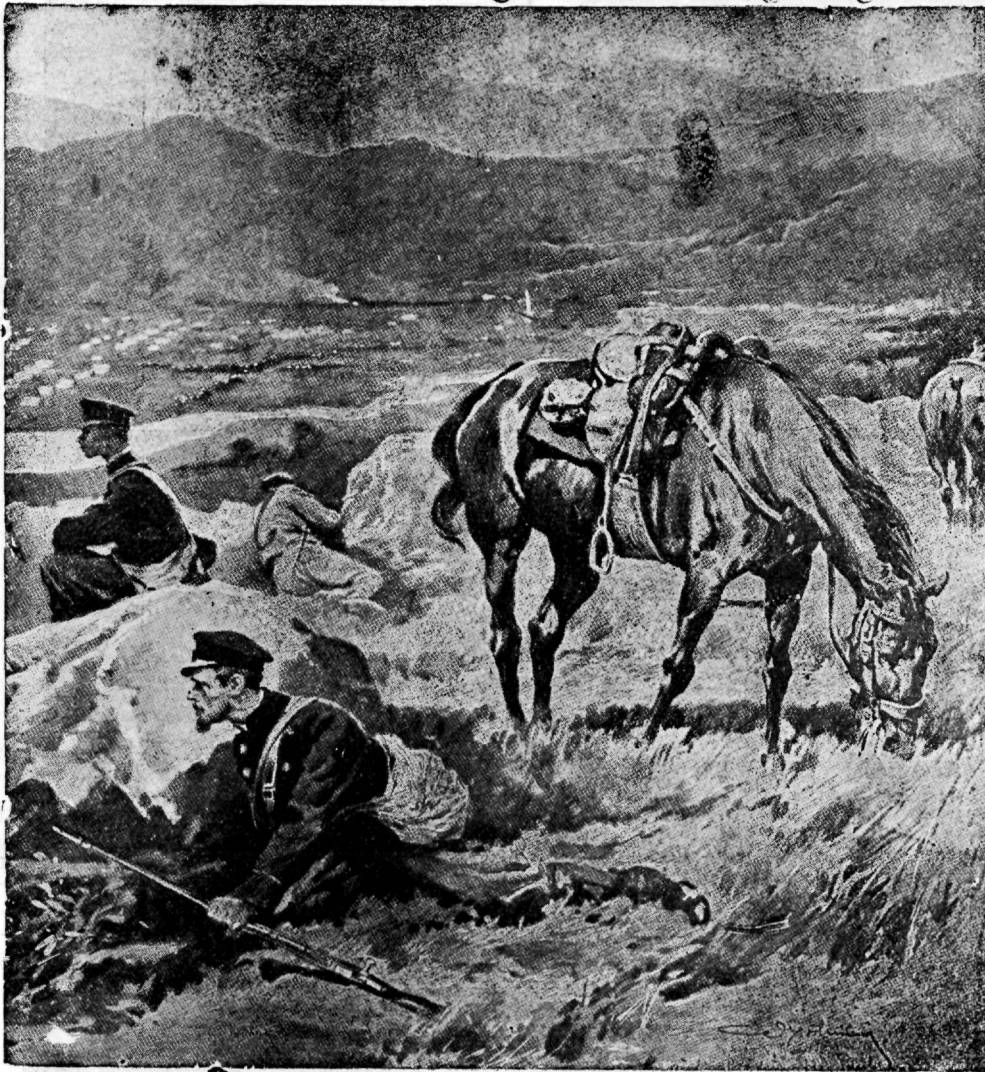
A. Poola,
Karulaft.
Tegewas sõjaväes.

C. Dsol.
Tegewas sõjaväes.

Joh. Siimon.
Tegewas sõjaväes.

Wene maakuulajad Kaukašia mägedes.

Rus paberid on?

Mors, automobiliide wabriku „Morsi“ direktor, ärkas südaöösel unest. Ta ei wõinud aru saada, mis asi teda äratas, aga ta tundis ennast täielikus õõwaituses ja pillkases pimeduses ärewil olewat. Ta lamas omas magamisetoas, enda woodi peal. Kõik oli waike, aga ta tundis nagu loomusunniliselt ähwardawat hädasohtu. Ta oli ükfinda majas, ja waike oli nii täielik, et ta kõigewähematti jalastumist, kõigenõrgematti krõbinat oleks kuulda wõinud.

Kõige sügawam waike kestis aga edasi, ning niiviisi lamades ja kõgu oma olemisega põnewalt kuulates, hakkas ta juba ennast rahustama, et kõik korras on — kui äkitselt ta pinewil nerwid nagu katteswad: kõrwal olewast toast kostis krabin: keegi oleks nagu paberisi tema kabinetis lehitfenud.

Mors tõusis woodist taha ja ettewaatlisult ules, katjus rewolwri järele ning astus ettewaatlisude, hiilivate sammudega ukse poole. Tasa pugest ta poolawatud ukse wahelt läbi, rewolwrit lastewalmis käes hoides, sirutas ta käe elektrinööbi poole ja walgustas tuba; tema ees laua ääres

seisis inimene: „Käed ulesse!“ — katjus Mors, rewolwriga wõõra poole sihtides.

Dotamata wõõras seisis liikumatalt kui post ja pilutas ätilise walguse pärast filmi. Kui Morsi filmid elektriga ära harjusid, nägi ta enda ees mitte toorest ega jultunud ja määrinud riietega murdwarast, waid wäga peenilest, toredates riietes herrat.

„Muu on seaduslik õigus teid siinamas maha põmmutada,“ ütles Mors taredalt, — „ja teen seda kah iga wäheha kui kahtlase liigutuse puhul. Käed ules!“

Wõõras nõksatas weidi, nagu joobnult.

„Sm!“ pomises ta. „Minu majas? . . . See pole ilus külastuse poolt. Wõi olen ma teie juures wõõrusel? Seletage mulle!“

„Jätke juba sarnane kommet!“ müristas Mors.

„Wäga lühikene seletus . . .“ jattas wõõras. „Mis see kõik tähendab? Ma olen rahulit aus inim . . . inimene, see on minu maja . . . wõi on see teie maja? . . . Tehke seda mulle selgeks, olge lahke!“

Mors astus ta ligi, wõttis temal käest kinni ja ütles waljult:

„See nummer ei lähe läbi. Pange tagasi, mis ära wõtsite.“

Wõõras lastis pilgu oma wastase üle libiseda, ning ta pilgu eest ei jäänud warjule wastase kehakaasw, rahulit wälimus ja harjumus rewolwriga ümber käia.

„Ma ei ole waras!“ lausis ta. „Kui see teie

maja on, siis palun wabandust . . . ma eksisin . . .“

„Seda saame kohe näha,“ lausis Mors ning katjus wõõra tuue ja püksitastud läbi. Sõjariista sealt mitte leiddes, pani ta oma rewolwri kõrwale, et weel piinlikuma põhjalikkusega wõõra taseid läbi otsida; selsamal filmapilgul astus wõõras järsku tagasi, pigistas rustaid ja oli, nagu näha, walmis kõige jõnga wõitlusesse astuma.

„Stopp! Mitte rumalasti teha!“ — kätatas Mors, rewolwert pihusse haarates.

„Pöörake ümber ja pange käed selja taha. Teadke, et hoop rewolwri päraga wastu pealage jedafama tähendab, mis kuulgi. Ja nüüd loodan ma, et teie kahjuta olete,“ ütles Mors, wõõral täsa selja taha tugewa rätituga kinni sidudes.

„Ma protesterin niisuguse teotuse wastu,“ — pomises see läbi hammaste.

Mors jattas läbiotsimist, aga ei leidnud midagi peale uuri ja muude asjade, mis kõik warga omad olid. Pöüetasku oli temal paberitega täidetud, aga Mors, kes wõõra juurest kallid asju ja hõbedat lootis leida, ei pööranud selle peale tähelepanekut.

„Noh, olgu peale!“ ütles ta. „Nagu näha, tulid ma

ennem peale, kui teie midagi võtta saite. Aga võid olla, olete ehk tdepoolest purjus, saadan ma teid politseisse, tduseb larm, peaaegu et, et ma wiiskan teid lihtsalt uksest välja..." Ta silmitses wõdraft uueste lähemalt ja jälle torlas temale wõdra kallist riidest ülitõnd silma.

"Ah, wiina järele teie ei lõhna, nii on teie jooõnub oled puhta wigurdamine."

Wõdras waitis, kõrwale waadates. Mors aigutas ja ei teadnud mis teha. Siis jattas: "Siin on midagi warjul; mul leidub ülewal teie tarwis tuba, kus teie kuni hommikuni hoitud ja kaitstud olete."

Wang waatas meeleheitlilist ringi, katjus kõigest jõust kasa kõidikut wabastada, aga rätik oli tugew ja sõlm ei andnud järele, nii oli ta sunnitud oma seisukorraga leppima. Mors pani kae temale õla peale ja wiis teda mööda treppi ülesse kolmandama korra peale, tagawaratuppa. Sellel toal ei olnud atnaid, walgust sai ta kõrgest ülevalt lae läbi wäljelt atnast, mööblis oli tool ja raudwoodi. Wõdraft tuppa tdugates, pani ta ukse lukku ja jättis wõtme lukuauku wäljaspoole ust. Kui ta wiimaks magama heitis, koitis juba amar walgus tuppa.

Kell kahetja hommikul ülestõustes läks ta kabinetti ja wõttis lauasahtlist wälja kirjatasu wälja, milles sündikati tunnistused olid, mis tema firma üleolekut automobili wabrikute sündikatis tduendasid. Kirjatasu oli täidetud, aga tunnistuste asemel olid seal tühjad, walged paberilehed; kõrwal olerwal laua peal seisis weel paar niisama suguse suurusega paberist, nagu tunnistusedki olid. Mors seisis silmapilgul nagu rabatult, siis pani ta kirudes kirjatasu kinni.

"Waat, mis wargale waja oli!..." urises ta. "Tema püetastus oli minu tunnistused!... Ma katusin neid ise oma kättega!"... Kawal kelm!..." Mors läks wihasse näoga ülesse.

Sellel ajal lamis waras woodis, selg seina poole ja püüdis kasa kõidikutest wabastada. Kuuldusid sammud, wiimase jõupingutusega purustas ta rätiku ning wõttis paberid püetastust ja pistis nad kireste madratsi alla. Kui wihane wabriku omanik uksest sisse astus, leidis ta wangi rahulikult woodi peal istumas, oelkus, nagu olets temal känd ifta weel selja taga kinni seotud.

"Teie olete waras!" ütles Mors, wangil kraest kinni haarates, ning kätt eitels ühte ja pärast teise püetastu pistes. Teisest taskust leidis ta ainult kaks tunnistust, mis waras rutuga sinna oli unustanud.

"Kus teised on?" küsis Mors.

"Koristage omad känd!" oli wastus.

"Andke mu paberid siia!"

"Minu känd ei ole teie omafid!"

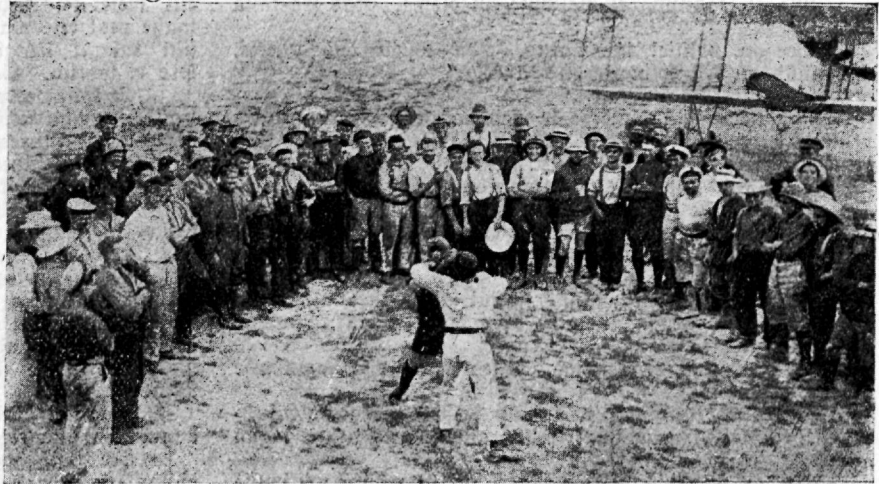
Mors tduulas warga asemele tagasi.

"Sa' parem politsei nad teie käest leiab," ütles ta juurde. "Saatanas! Ja ma, tola, pidin teid peaaegu lip-pama lastma. Silmapilk telefonerin ma politseisse ja teie lähete sunnitööle!" Ta läks välja, ust uueste lukku pannes ja wõtt lukuauku jättes. Minuti pärast oli ta telefoni juures ja kutsus wahi peal olewat ametniku. "Mind warastati", teatas ta.

"Kuulen", wastas jarnaseid teateid jagedaste wastu wõtja politseinik. Alles Morsi lähem seletus pööras wanema komisjari tähelepanekut selle asja peale.

"Süwa, ärge enne politsei tulekut midagi ette wõtke. Nad lõidawad kohe!" wastas komisjar.

Poole tunni pärast jõudsid neli politseinikku kohale. Tugew, hirmutawa wäljusega, leitnant Borcke, noor nuuskur Henter, uue uurimise wiisi prohwet, ja muuskurid Lalli

Inglise soldatite lõbustused. — Maadlemine.

ja Donaldson. Borcke waatas juba wäljaspoolt Morse majaja hoolega üle. See oli kolmekordne maja, kahe teise maja wahel, nii et temal küljeatnaid ei olnud.

"Lalli, teie jäate uulitjale" kätutas ta, "Don, teie seisite tagumise wäljakäigu juures, ja ärge laste kedagit ei sisse ega wälja minna, enne kui meie selle asja ära oleme lõpetanud."

Mors tuli neile ukse peal wastu, ja seletas asja peenjusfi.

"Waat, see on mu kabinet" seletas ta, "kus ma warast tabasin. Tunnistused olid selles kirjatasus, kirjatast seisid selles laua laekas. Hommikul leidisin ma kirjatasu nende paberitega tunnistuste asemel täidetud olemat. Need kaks" ta näitas tunnistusi, "leidisin ma warga juurest."

"Paberid on just niisama kottu wandub, kui teie tunnistusedki" ütles Borcke, tunnistusi ja neid paberist wõrveldes, mis laua peal seisid. "Ta on need ligi toonud, ehk need küll õhemad on, kui tunnistused, aga temal oli neid rohkem, kui waja. Ta teadis paberite formati, aga ta ei teadnud, kui palju teil neid on. Oletsite teie kirjatasu ilma awamata kätte wõtnud, poleks teie wahetust põrmugi märkanud."

Borcke awas kirjatasu ja katsus paberisti. "Kästi tehtud!" tähendas ta. "On nendel tunnistustel ta mingit hinnalikt wäärtust?"

"Wäga suure wäärtusega," wastas Mors.

"Teie olets wõinud ju neid enam kindlamas kohas hoida."

"Ma tduin nad siia enam saladuse kui hoiu pärast. Mul oli waja, et keegi nende olemas olemist ei teaks... Ma ei teadnud jeda sugugi oodata, et neid warastama wõidakse tulla!"

"Kes weel peale teid siin majas elab?"

"Mitte kedagi. Ma olen leif, mu poeg on ülikoolis, tiitar, kes mu juures elab, sõitis poja juurde. Teenijad, mees ja naine lähewad õhtul minema, nii olen ma õfeti täitfa üffi. Nüüd wiin ma teid warga juurde."

"Süwa, läheme!"

"Ta on weel ülewal toas," seletas Mors. Peremees astus ees, käänas ukse lukust lahti, ja astusid sisse. Kõik ehmatasid kangeks... tuba oli tühi, waras kadunud.

Kui teised ülewal toas peremehega kõnelesid, istus Lalli all trepi peal wahil olles ja wilistas igawuse pärast. Järsku läks üks lahti ja läwele ilmus keegi herra. Lalli tdufis uiles.

"Teie peate tuppa jääma, herra, ükski ei tohi wälja minna!"

"Ma ei teadnud, et walwuse all oleme. Kas see kaua kestab?"

"See on politsei ülewaatus. Kõik lõpeb kell üheksa, aga nüüd on kell kolmweerand üheksa."

"Noh, siis ma ootan."

"Ming herra jäi trepi peale seisema, rahulikult uulitsa peale silmitsedes. Ta oli wäheldase kaswuga, ning pikk nuuskur ei lastnud teda silmist. Ülewal waadati hoolega tiuhjats jäänud tuba üle. Seintes ei olnud mingit auwu ega awaust, mille läbi wälja oleks wõinud pääseda, ei olnud ka niisugust nurka ega paista, kuhu ära oleks wõinud peita. Mors waatas ka woodi alla ja ta ei wõinud kudagi mõista, et waras wõis wälja pääseda."

"Ma panin ta luku taha, ja kui meie siia tulime, oli uks endist wiisi lukus. Ülemine aken on seestpoolt ka lukus ja sinna juure ei ulatagi ka kudagi."

"Ta on kuskil siin majas," ütles Borcke, "mõlema ukse juures on waht."

Alla tulles kuulsiwad nad Lalli käest wõõraga kofkujutumist, kes weidi aega trepil seisatanud ja siis tuppaga tagasi läinud.

"See on tema!" hüüdis Mors, kui ta wõõra wälimuse kirjeldust oli kuulnud.

"Lähme ruttu ta järele" hüüdis Borcke. "Lalli, teie pidage atnaid silmas. Henter, minge ja kutsuge Don, meie otstine kõik kohad läbi, keldritest alates. Kui ta majas on, siis ta meie käest ei pääse!"

Baewalt jaiwad nad läinud, kui ju Lalli neid tagasi kutsus; läbi klaas-ukse nägi ta wõõrast telefoni putkas istumas. Mors astus politsei saatel sisse, waras pani telefoni-toru paigale ja tõusis rahulikult üles.

"Ma ei ole teda enamalt kunagi näinud" ütles Borcke, wäike waheaja järele. "Aga teie, Lalli?"

"Mina ka mitte" ütles Lalli, wargu poole pöörates.

"Kus mu paberid on?" küsis Mors.

"Wõite ta kinni!" käsits Borcke.

"See herra süüdistab mind asjata", ütles waras. "Ma pole tema warandust puutunud..."

"Ostige ta läbi!" karjus Mors. Borcke ja Lalli panid käed ta olade peale.

"Ma olen nõus," ütles wõõras, "asjaolud on mu wasta ja ma heidan ennast teie tahtmise alla. Ostige mind läbi!" Ja kõige selle aja, kui nuuskurid teda piinlikult läbi otstiswad, jäi ta täitsa rahulikult.

"Ega teie nõela otsti!" ütles Mors kannatamatalt. "Tunnistusi on suur patt, mida juustesse ning saabastesse ära peita ei saa..."

"Aga, waat, mis meie selle eest leidmise," tähendas Borcke, wõõra taskust imelikult moega wäikeid pihiti wälja wõttes. "Kuidas teile see märguasi meeldib?"

"Mis asi see on?" küsis Mors, imelikult riistapuud näpude wahel teerates.

"Kendega wõib iga uft lahti teha, ka siis, kui teinepool uft wõti lukuauku on jäetud, teie ju panite ta luku taha, wõtit usse ette jättes!"

"Ja, jah, aga kus paberid on?"

"Neid tema juures ei ole. Mis teie paberitega tegite, ütlege!" pööras Borcke wangi poole.

"Ma arwan, et teie nüüd mu ilmsüütust olete näinud," wastas kiistaw. "Ma ei ole neid wõtnud. Ja nüüd, olge heaks — laske mind wabaks!"

"Waene kannataja" urisjes Mors. "Ta pettis nad tuppaga ära — aga küllap me' nad üles leiame!"

Kõik läksid ülesse, sealjuures wangi walju walwuse all hoides, otstisjeks kulus wähke aega. Minutiseks paigats, kuhu midagi peita oleks wõinud, oli woodi, aga seal ei olnud midagi. Seinad, põrand ja lagi otstiti niisama hoolega läbi, aga ei leitud midagi. Süüdlane ootas õige rahulikult läbiotstimise tagajärgi.

"Lõpetage see nali ja andke mu paberid siia!" pööratas Mors.

"Kas teie siis juba kord ometi aru ei saa, et minul teie kaotatud paberitega tegemist ei ole?"

Mors surus waewaga wiha tagasi.

"Need olid hommikul kell kahelja teie käes. Kell üheksa,

kui meie teid läbi otstisime, teil neid enam ei olnud. Selle wahel peal teie majast wälja ei saanud, nii siis peawad nad siin kuskil ikkagi olema. Teie piitõhite wälja minna, aga teid ei lastud. See oli poolühheksa aegu."

"Ei, kolmweerand üheksa tahtis ta lippama panna", ütles Lalli. "Tema neid siia siis ei jätnud, nii olid paberid sellel ajal tema juures. Meie leidmise ta telefoni juurest kolm minutit enne üheksat, järelikult, tema peitis nad kaheteistkümmen minuti jooksul."

"Teid tuleb kinni hoida," ütles Borcke wargale. "Seni kaua kui teie ei ütle, kuhu teie paberid panite, seni kaua teie siit toast wälja ei pääse."

"Mina protesterin!" ütles wang. "Teie olete mind seaduswastaliselt arresti alla wõtnud. Kui teie minu wastu süüdistust soowite tõsta, siis on minul õigus wabadust ja kaitset saada."

"Teie jääte seniks siia, kuni paberid leitud," wastas Mors.

"Dotame!" ütles Borcke, "aga nüüd pange ta luku taha, enam ta wälja ei pääse."

"See pois pole loll," ütles ta alla minnes, "aga ma ei saa temast aru. Paberid on majas, mis mõtet on temal salata. Warem eht hiljem leiate teie nad ikkagi üles!"

"Aga minule ei ole see mitte ükstaõik" wastas Mors. "Temal ei ole waja neid paberite ära warastada, waid sellest on küll, kui ta neid minu eest kuni homjeni warjata saab..."

"Ma ei saa aru, mis jaoks temal neid tarwis on?"

"Häälendamise juures saab see häälend omale, kellel need paberid ette on näidata, need kinnitawad firma õigust. Homme kell kaks on "Mors'i motowabrikute seltsi" liikmete koosolek eistajate walimiseks. Nemas tahawad mind eestseisjusest wälja kangutada, need paberid aga tõendawad minu õigust süüdikati asjale ülemjuhatajaks olla."

"Ma ei ole äri asjus asjatundja" ütles Borcke, "ma ei saa aru, mis ta tahtis: kas neid paberite teistele isikutele edasi andes, teie käest wabrikuid ära wõtta?"

"Ei, wabrikud ei ole mitte isiklikult minu omandus. Selles see häda on. Siin on terve kogu isikud, kellelel nende üle õigust on, omanikkude süüdikati, aga ülemõigus on sellel, kellel kõige rohkem neid paberite on. Minu head sõbrad piitõhivad neid wõimalikult palju kogu osta kõrge hinna eest, ilma minu teadmata. Ma jain sellest kuulda ja takistasin neid. Nüüd, nagu näha, said nad sellest aru ja tahawad minult wõimaluse wõtta neid tunnistusi õigel ajal sisse andmaks."

"A, nüüd ma hakkari aru saama."

"Jah, mina ehitan motorifi, mina lõin wabrikutele selle suure kuulsuse. Meie ehitame ainult ja ainult sellejugaufeid motorifi. Meie seltsi kapital ulatab kahe miljoni dollari peale. Nemas tahawad seda kuni kümne miljoni dollari peale tõsta, wabrikute laiendamise ettekäände all; see toots määratumat kasu neile, kellelel palju aktiuid käes, aga purustaks wabrikuid endid. Meie peatsime wiis korda rohkem diwidendist maksma, meie oleksime sunnitud halwemat sorti materjali tarwitama ja odawat tööjõudu, meie peatsime halbu masinaid wälja saatma ja töökiste wägiwallast ära rippuma. Meie kuulsus kaoks warsti ja meie oleksime efmefel rahalisel kriisil pantrotis. Aga maksawad need, kes meie aktiuid otstid. Kui minu paberite homme enne kella kaheteistkümmend wälja ei tule, siis teatan ma telefoni läbi oma sõpradele, et nemas asjade müügile ja liikwiderimisele enne walimise asuks."

"Jah, paberid peawad aga siin olema, ja meie asume koge otstima," tähendas Borcke.

"Meie peame terve maja läbi puistama," tähendas Mors.

"Lurime inimest, kes neid ära peitis," tähendas Henter.

"Aga meie otstisime tema juba läbi," imestas Mors.

"Jah, aga wäljaspoolt, mitte seestpoolt... Meie et tea, mis temal ajudes on, aga seal ainult wõime meie tött leida."

"Õige!" ütles Borcke, "waras on ainukene inimene, kes teab, kus paberid on. Ta ütleb seda ise, kui temaga sellekohaselt kõnelema. Zooge ta siia!"

(Järgneb.)

Jõulu jutt.

Ra li.

Ma istusin toimetaja kabinetis.
"Endiste aastate eeskujul kirjutage
meile ka tänawu jõulujutt!" ütles ta mulle,
kühgile kaugele minu üle maadates.

Mul hakkas ridaderaha heast lõhnast
ninas kõdistama, ja ma wastasin waimus-
tatult:

"See meelega!

"Arge arwate aga, et nende ainetega
läbi jaate, milledega seni töötasite, jõulu-
juttusi luuletades. Nüüd jääwad kõik need
"jõulukuustede turud", "järawad waate-
atnad", "tähtistaewad" ja "armjad onud"
täielikult wälja. Mul on sõja- jõulujuttu
tarwis. Loodan, et mind mõistate."

Ridaderaha magus lõhn kadus filma-
pill, ja ma tundsin sedasama, mis armas-
tufepalawikus sipleja tunneb, kui tema "mefi-
magus neiu," keda ta praegu just musu-
tada tahtnud, äkki minema jookseb ja tema
muhu jaoks juba korramõdulikult torusse
aetud huultega seisma jätab.

Toimetaja wakis ja tegi niisuguse näo, et mul muud
üle ei jäänud, kui uksest wälja kolida.

"Sõja-jõulujutt!" See sõda on tõeste kõik "ärasteinud".
Ma ei armasta illepea hästi jõulujutte kirjutada, aga nüüd,
olge head, walmistage weel eritiline sõjaline. Ja hea weel,
kui leski peale minu ei kirjutaks; siis ei wõi minu toimetaja
mingisuguseid iseäralisi nõudmisi seada. Kuid, oh häda!
Neid "juttumeistreid" on nüüd kui seeni wihma järele.

Kõik kirjutawad jutustusi sõjast. Wõtab niisugune sule-
rüütel sule kätte ja algab: "Rikka kaupmehe tütar, noor, ilus
elurõõmus neiu, pani ennast halastaja-de riietesse ja . . ."
j. n. e. Wõi "N. polk asus puhkusele, ja tublid soldatid. . ."
wõi: "Meie istusime kaitsetraawides, waenlane aga seisis. . ."
Ühe sõnaga, need sõjajutud on nii moodis, et üksi ilma
käteta inimene neid ei kirjuta.

Katjuge niisugusel asjade seisuksel waljuse toimetaja-
jale meeldiwat jõulujuttu kirjutada ja tema käest head
hinda saada! Di, raste! Ma olen peaaegu kindel, et neid
"sõja-jõulujutte" tal terve lauatäis kogub, ja siis hakkab ta
kangeste walima, nagu ritas, ilus noor neiu, kes mehele
soowib saada.

Ma olin peaaegu meeleheitlemisel, kui toimetaja kabi-
netist wälja astusin. Eluilmast pole ma nii wihane Saksa
Willemi peale olnud, kes selle sõja alustanud, kui sel minu-
til, kui uueste uulitsale jõudsin.

Waja oleks teda ennast nüüd "sõja-jõulujutte" kirju-
tama panna! Ma olen kindel, et ta hirmsaste ära kohtuks.

Arge mõtelge, et ainete puudus mul meele tufasels tegi.
Selles asjas olen ma väga wilunud ja nupukas, iseäranis,
kui kibedat wadjadust raha järele tunnen, ja see tundmus
on kõigil kirjanikkudel nende sünnipäewast peale omane.
Härmisel juhtumisel wõiksin ma mõned oma wiie-kuue aasta
eest kirjutatud juttudest läbi lugeda ja, sündmusi osawalt
muutes ja segades, kõige suurepäralisema "sõja-jõulujutu"
walmis meisterdada.

* * *

Roju jõudes, ütlesin ma naisele:
"Muretske, et kõik wainne oleks, sest ma pean "sõja-jõulu-
juttu" kirjutama."

Witibimata andis ta tulewase kuulsuse pojale paar
plakku, millest see nii rõõwima hakkas, et meie üürnik, kes
peawalu all kannatas, kohe teatas, et ta tänapäew weel
teise "mõblieritud toa" enefele otstib.

Uga mina juba luuletasin. Ma tormasin lahinguwäl-
jal, kirjeldasin lahinguid, ronisin jooofsu, taitse, lastekraa-
widesse ja lihtsalt kaewikutesse, jõudsin sidumispunktil ära
käia, ühe sõnaga, tegin ja nägin kõik, mis sõjawäljal wähegi
wõimalik. Jutt "kuffus" kaunis ilus wälja, sest et ma ka

Sõbralikud liitlased. Inglise joonistus.

"jõuluwanamehele" temas oma osa leidfin, pikendagu kõige-
tõrgem tema elupäewi weal kauadeks aastateks!

Ma lugestin jutu abitaasale ette ja ta sai nii liigutatud,
et mulle lõunaks riisipudru kuremarja mahla kastega keetis,
mis minu armsamaks roaks on.

Alles peale magusat kõhutäit ja rammestawat lõuna-
uinakut torikas mul meelde, et samasuguseid jutustusi juba
mitmed minu ametiwendadest on jõudnud kirjutada, ja see
mõte tegi mu rahutuks. Mine tea? Wõib olla teeb toi-
metaja, minu juttu läbi lugedes, tpiras näo ja ütles mulle,
et ma enese juba "wälfakirjutanud" olen, mu jutud nüüd
"magedad" on ja et ta sellepärast mulle soowitab mõnda
aega "puhates uut jõudu ja waimuwärskust koguda."

* * *

Kui ma jälle toimetusesse astusin, leidfin sealst noore
kirjaniku Angerja eest. Ta kirjutas mitmele lehele ja oli
wäga tõrges arwamises enesest. Ta käis kõigis toimetus-
tes, oli kõigi ajutikirjanikkudega tuttaw, oli ühe sõnaga
"wäle pois." Ma ei sallinud teda tema alalise magusa
naeratuse ja higiste käte pärast.

Mind nähes, pani ta oma kõigemagusama naeratuse
"käima" ja niisutas mu kätt oma peopeja higiga.

"Wist kah jõulujutuga?" küsis ta.

"Arwastate dieti. Ka teil on wist põuetastus jõulujutt."

"O, yes!" hüüdis Angerjas elurõõmsalt.

"Suwitaw oleks teada, misuguse aine teie olete wali-
nud!"

"Olge head, ma ei pea seda iialgi saladuses. Otsi
selle wastu, mul on hea meel teie arwamist kuulda jaades,"
ja ta jutustas mulle lihidalt oma jõulujutu sisu ära.

Minu tegin tumeda näo ja lausufin:

"Saatuslik kokkujuhumine. Alles eila andsin ma toi-
metajale jutu sellesamast aimest. Rahju, et me ennemalt
läbi ei rääkinud. Ma oleksin oma jutu jaoks siis mõne teise
aine wõinud walida."

Oleksite teie näinud, mis Angerjaga sündis. Ta hakkas
wäike sõrmega oma nina kraakima, alumist huult nürima ja
kontoris edasi-tagasi sammuma. Nähtawaste olin ma ta
päriselt peast segasels teinud. Ah, kudas ma mõttes ennast
oma wiguri pärast kiitsin! Kui hea, algupäraline mõte mul
ometi paugupealt pähe oli tulnud!

Angerjas hakkas korraka kalosja jalga ajama.

"Teie lähete ära? Toimetaja kõnetund algab aga
warsti!"

"Mul on kibe rutt!" wastas ta mureliku näoga.

"Uga teie jutustus?" küsisin ma üsna "süütalt".

"Saate isegi aru, et mul nüüd paha on teda ära anda.

Täide läinud soow.

Raine: „Jah, kuidas ajad muutuvad! Nüüd tülit-
sed ja alati minuga, ja ometi ütlesid ja lord, et parem mi-
nuga seltsis põrgus, kui ilma minuta paradisis tahad elada!“

Mees: „Paraku jah! See soow on mul hirmsa wal-
jusega täide läinud!“

See ainete kokkujuhutumine . . .“ ja ta kadus uksest välja.
Ma õõrustin käsa, kuid peitsin nad filmapilt jälle tas-
kutesse. Sest siise astus Lepil oma tulunud kaabuga käh-
juustel. See kirjaniik kumardas väga würgalt Bachust,
ja ma wõin wanduda, et ta nüüd kas denaturati wõi
polituri tarwitas. Ta suitsetab alati „kuli“ suitsu, teab
alati kõige wärskemaid uudiseid toimetuste telgitagustest ja
jutustab kõige huwitawamaid ja peenemaid lugusi meie
tõusikutest ja nende õrnemate poolte „eraelust“.

Wind nähes, pahmis ta mulle pakku suitsupilwe näkku
ja jutustas kõige weidrama kõmuloo hiljutisest põletispuude
panamast.

„Aga teie, tulite wiist jõulujutuga?“ ütles ta ja pahwa-
tas naerma.

„Andsin teie eila ära,“ wastasin mina.

„Noh, teie olete ju alati esimene,“ kiitis ta mind ja
pakkus mulle paberosti.

„Wõitlus olemise eest. Ja teilgi on jõulujutt taskus?“

„Tõin jah, ja hästi algupärase,“ ja sõbralikult jutu-
tas ta mulle oma hästi algupärase jutu sündmustikka.

„Hirmus lugu, hirmus lugu!“ ütlesin mina, ilma et
tema otja oleksin waatanud.

„Kuidas nii hirmus? Minu arwates mõjub jutt
magusalt kui mesi ja palsam, aga koguni mitte kohutawalt!“

„Ei mitte seda! Hirmus lugu on see, et ka mina oma
jõulujuttus täpisealt sedasama ainet tarwitasin ja eila juba
oma jutu ära andsin.“

Lepil kõmbas oma kopsu wihastelt suitsu täis, sülitas ja
astus kiirelt ukse poole.

Lugejad! Ma jatkasin oma tegewust selsamal sibil ja
sundisin weel kaht kirjaniikku wõitlusewäljalt taganema.
Enesestki mõistetaw, et, kuna mul nüüd enam wõistlejaid
ei olnud, oma jutustuse saatuse eest täielikult rahulik wõisin
olla.

Kui ma toimetaja juurde raha saama ilmusin, ei
olnud tema meeleolu, pealtnäha, sugugi lõbus.

„Tont teab, mis nende kaastöölisega on juhtunud.
Mitte ükski nendest ei toonud ainukestki jõulujuttu. See,
et teiegi weel ometi midagi tegite. Teie jutustus on juba
ladumisel.“

Kes kauget läinud, see palju näinud!

„Küll on aga lange külm tänawu!“

„Katsu mul nüüd külma, mis siin on! Waat, Siberis,
seal alles näed külma: oma 40—50 kraadi. Niiisuguste
15-kraadiliste külmadega, nagu teil siin, on seal alles —
sula ja räästad tilguwad.“

„Sa ime õige jah!“

Arabia muinaslugu.

Kord tuli Sahara kõrbesse keegi ettewõtja. Ümberringi
sadanete werstade kaugusel walgendas ainult piirita liiwa-
kõrbe . . .

Kuid see ettewõtjat ei kohutanud . . .

Ta ronis kameli turjalt, wõttis kraamid tema seljast
maha ja lõi suure telgi üles, mille sissekäigu kohta määratu
silbi riputas:

„Liwa müük wäiksel mõõdul.“

Oli see walmis, istus leti taha. Sattas ostjaid ootama.

Mõtles:

„Kui arablased teada saawad, et ma siia liiwa kaupluse
olen asutanud, tulewad hulgana ostma, nii et „saba“ hilise
ööni ukse taga seisab! Lõbus, kasulik ja mõnus! Ja iga
päewa tagant siputa aga hinda juurde! Ja liiwaft, Sumal
täinatud, puudust ei tule: astu telgi tagauksest välja ja
aja siinsamas paari tunniga sada kotti täis . . .“

Istus päewa.

Istus kaks.

Ei mingisugust „saba“ ei tekkinud, keski ei tulnud liiwa
ostma. . . Minult üks hulkujat arablane ratsutas kameli selgas
lähemale, luges silbi üle, naeris ja ütles:

„Misugune loll see kõrbes liiwa kaupluse awab, kus
ometi seda liiwa miljonite puudade wiisi igalpool jalgade
all wedelemas?!“

Ja ratsutas edasi.

Terme kuu istus liiwa kaupleja leti taga, ja mitte ükski
koergi ei pistnud nina tema telgi wahelt sisse, „sabadest“
weel kõnelemata . . .

Kõmbas ettewõtja oma telgi maha, istus kameli selga
ja sõitis minema, kibedaste nuttes . . .

Sõitis ja ümises endamisi:

„Ei oletä mina mõtelnud, et niiisugune wahje Wenemaal
wahel, kus ma ennemalt kauplesin, ja Sahara wahel on . . .
Wenemaal, kus suhkurt niisama palju kui liiwa kõrbes,
müüsin ma suhkurt kõige meelsuma hinnaga ja minu poe
ees seisid alati määratu ostjate saba, ja suhkur kadus nende
kätte kui wesi kuumu kivi peale . . . Mis pärast aga kõrbes,
kus liiwa niisama palju kui Wenemaal suhkurt, keski minu
kätte mitte naelagi ei ostnud?“

Ja wastas temale hääl taewast:

„Selle pärast, et Sahara kõrbes lollisi ega kelmisi ei
ole . . .“

Ütles.

„See on üleliigne,“ ütles kõõgitüdruk, kui piim üle kees.

„See on maitseasi,“ ütles Raba eit, kui kohwipakku sõi
ja wedela maha walas.

„Gga päew peab ikka midagi uudist olema,“ ütles
Jilts, kui ema teda õhtupalwet paluma pani.

„Ara ehmata!“ ütles Bulgaria Wärdi, kui Serbia kō-
rist kinni kargas.

„Sina pead sellega harjuma, kuisuke!“ ütles pagar kas-
siga saiaahju pühkides, kui luudade hind sõja ajal terki-
nud oli.

„Parem ikka pruslataks supi sees, kui lõuna hoopis ilma
lihata,“ ütles Mätkku wana, kui sealha hind tõusis.

„Seda ei pea mul enam ette tulema,“ ütles Kalaranna
Jups, kui teda mõõgameeste wahel surmaotsuse täidesaatmise
platstile wiidi.

„See on ainult üleminek,“ ütles rebane, kui tal nahl
üle kõrwade tõmmati.

„Nii peab rikkus jälle tagasi tulema,“ ütles pankroti jää-
nud apteker, kui õffel üles tõusis, et wiie kopiku ette kirbu-
rohtu müüa.

„Ei midagi käi üle puhtuse,“ ütles minu wanaema, kui
iga jõulus oma särki ümber pööras. —or.

Jõuluworsti söömise juures.

„Jufu, mis sa nutad?“

„Raalul on worsti külles pikem nõõritükk kui minul!“

„Ega ta siis nõõritükki söõma hakka.“

„Aga ta wõib seda lastuda!“

Kallid ajad.

Neg see läheb hullemaks,
 Silgu nael lä'eb tallimaks;
 Mis nüüd perel süüa anda,
 Mida õhtuks laual panda? —
 Nõnda mõtleb, mõtleb laua
 Õhtab õpetaja proua. —
 „Ei sa wast paari kuu eest
 Soome silgu tünnikest,
 Maksin termelt neli rubla;
 Ja nüüd on ta osas juba.
 Igakuks saab neli silku,
 Sinna juure nanni-pilkku, —
 Hapu piima peale ka;
 Ütle, hing, mis tahad ja?
 Ja kui tahan rõõmu teha,
 Roh, see olgu siis suur piha!
 Ütlen kohe Marile —
 Mine, jooke sahwresse,
 Too siis sealt üks heering ära,
 Aga ära tee suurt kára!
 Anna poole Wiitule,
 Ara näita Tiitule.
 Rumalad, need — maarahwad,
 Minult liha süüa tahtwad! —
 Käiwad kirikus küll tihti,
 Peawad aastas mitu pihti,
 Kuuleks ka, mis kantslist loetaks,
 Kuidas piibel läbi wõdetaks!
 Hinge eest pea sina muret,
 Kui sa ükstord ära sured —
 Et siis rõõmuga wõits minna
 Ülespoole taewa-linna.
 Ülemaid sin maa peal austa!
 Kõneled, siis illes tõusta
 Püüa ikka nende ees, —
 Siis sa oled õige mees.
 Ja kui on sul paksu kattu,
 Olgu noori eht ka wanu —
 Armas hing, siis pea ka
 Hingetarjast mees ja.
 Lahteid andjaid Jumal aitab,
 Nende laste palgeid paitab,
 Õnnistab ja hoiab neid,
 Armu käega katab teid.
 Nõnda armsast räägib ta
 Nuttes filmaweega,
 Palub oma tarja eest
 Wennats peab iga meest!
 Ja kui talu-eidele
 Tuleb, käes wõipüttike,
 Rühpes weel paarümmend muna,
 Korwis kena walge kana,
 Oh, siis jooksen kohe wastu
 Enne kui saab sisse astu:
 Ennäh, ennäh! Wardi-Seenut!
 Pole ammugi ju näinud!
 Kuidas oled eland ka, —
 Mida korwis kannad ja?
 Lasen kohe jata tuua,
 Et siis wõime kohwi juua.
 Ütle, oled näinud ka
 Põiapere Ewada?
 Dotan suure rõõmuga
 Kui mind tuleks waatama!“
 „Küll on lahke praosti-proua,“
 Nõnda räägiwad weel laua
 Eided kllatänawas.
 — Laewas teda õnnistab!

Pisikene trips.

See mefimagus abielu . . .

„Tead, Klara, ma hakkan mehele minema, ja tahaksin sinu nõu kuulda: kumbad pead sa paremaks, kas armastuse wõi raha pärast mehele minna?“

„Di, see on ju wäga lihtne: armastuse pärast hästi rikkale minna!“

Wahje.

„Kuule, Mats, ütle õige, mis wahje on linna ja küla wahel?“

„Õige mul arwad, raste ast! Küllas liipstatse lehma, linnas liipstatse lollifi. . .“

„Aga weel?“

„Küllas pekstatse wilja, linnas, wend, pekstatse keelt. . .“ — or.

Üks miljon.

„Waata seda rikast rahameest Mäeotsa, tal ei olnud särki seljas, kui ta Tallinna tuli — ja nüüd on tal üks miljon.“

„Selde taewas! mis tahab ta miljoni särkidega peale hakata!“

Peaasi.

Rätsepp Käämarpuu tahab oma elukutsesega jumalaga jätta, presbrava nurga wisata ja ajatirjanituse hakata. Ta pöörab sellepärast kellegi ajalehe-toimetaja poole, kelle juure ta õpilaseks tahab minna. „Ja,“ wastab toimetaja, „teatud osa wilumist wõite minu juures küll õppida, aga siiski peab teil enesel ka midugi juba kodus kaasa toobud olema. Teie mõistate mind?“

„Ja muidugi, käärid wõtsin ma ühes.“

Sambaork.

Kellner: „Serrad soowivad eht hambaorki? Õige nõnda lahke!“
 Talumees: „Ei ole waja — pistsin neid juba kolm tükki kinni, enam ei lähe.“

Lepinglased jõuluroal.

Bulgaria Wärdi (kes hiljuti Serbia ära weristanud): „Jatku roale, oh suured kulturakandjad!“
 Willu: „Wõta aga julgeste platsi, sul ju kah pisut „wärsket“ kaasas.“
 Tüür ja Austria: „Lase aga hea maitseada, ega niifugust hüwa rooga tulewa jõuluks enam saa!“

Jõulu=eelne müük

10. detsembrist kuni 24. detsembrini s. a.
 Edja läbi tellinud raskete aegade tõttu müüb „Teaduse“ kirjastus oma ja „Mõtte“ kirjastusel ilmunud raamatuid 20% hinnaalandusega.

Kõiki teisi raamatuid

10% alla hinna.

Muud raamatukaupluse kaupad müüme paraja hinnaga.

„Teaduse“ raamatukauplus,
 Harju ja Riütli uul- nurgal 46/15.
 Sissekäit Riütli uulitsalt.

Pühade album Jõuluks 1915.

on ilmunud.

Hind 35 kop.

„Teaduse“ kirjastus, Tallinnas.

„Meie Matsi“

tellimiste vastuvõtmine 1916. a. peale on alanud.

Tellimistega palume rutata, et saatmises wahet ei tuleks.

Tellimise hind lehe eesotsas. Paberi, trükitööde ja piltide valmistamise hinna tõusmise tagajärjel maksab ükssit nummer tulewa aasta 12 kop.

Sünnis jõuluringitus! uus raamat

Wankuwal troonil.

Wald. Urbani roman Italia wabastamise sõjast.

Hind 1 rubla.

Saada igast raamatukauplusest. Pealadu „Teadus“ Tallinnas.

N. B. Üksikute numbrite ostjaid palume lahkest tärele panna, et neile ostmisel mõnda teisist „Meie Matsi“ nime- ja kujulist lehte meie lehe asemel kätte ei pistetaks.

Авст. реж. гонимые. Вастуван тоimetaja Jakob Jaanson. Wähkandja J. Wuni. M. Schiffer'i trükk, Tallinnas.

EESTI
 RAHVUSRAAMATUKOGU
 AR